

ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ ПРЕД ЦЕНТЪРА ЗА ИЗСЛЕДВАНИЯ ПО НАЦИОНАЛНА СИГУРНОСТ И ОТБРАНА НА БАН

ст.н.с. I ст. дтн Стефан Хаджитодоров,
Научен секретар на БАН, и.д. директор на ЦИНСО

Запазването и развитието на българския научен и технически потенциал за овладяване на новите и създаване на собствени върхови технологии е перспективен фактор за защита на националната сигурност.

Концепция за национална сигурност на Република България, т. 38

Едва ли има сериозна научна институция по света, която да не работи по някаков начин -пряко или косвено, за националната сигурност и отбрана на своята страна. Едва ли има армия или институции, отговорни за националната сигурност и отбрана, които да пренебрегват и да не използват националния си научен потенциал. Българската армия и Българската академия на науките не правят изключение в това отношение. Историята на тези взаимоотношения датират от дълги години, но тук ще засегна някои аспекти на тези отношения през последните 3-4 години. Подписването на Рамковия договор между Министерството на отбраната и БАН през декември 1999 г. се оказва важен стимул за активизиране и засилване на сътрудничеството в областта на изследвания и технологии с приложение за националната сигурност и отбраната. В резултат на договора през 2000 г. учени и специалисти от БАН за първи път от 10 години масово се включиха в различни проекти и научни мероприятия (семинари, симпозиуми) в областта на изследвания и технологии за нуждите на отбраната. Независимо от някои затруднения от обективен характер, бе организиран и проведен тематичен конкурс на тема “Перспективни изследвания и разработки в подкрепа на изпълнението на Целите за партньорство с НАТО”. Под ръководството на членовете от Междуведомствения експертно координационен съвет (МЕКС) и на сътрудници от двете институции от 142 предложени теми до етап на финансиране бяха оценени и класирани 21 проекта от 14 института от БАН. Най-активни от страна на БАН бяха ИМет, ИКИ, ИИТ, ЦЛЕХИТ, ЦЛПОИ, ЦЛСЗВ. В края на 2000г. по предложение на работен колектив от Министерството на отбраната, шест колектива от учени от БАН се включиха в подготовката на “Бялата книга за отбраната и въоръжените сили” със свои изследвания и разработки. По общо мнение този съвместен проект приключи успешно. Бяха проведени и няколко съвместни семинара, където активно се включиха широк кръг учени и специалисти от БАН.

От друга страна, в рамките на утвърденото сътрудничество между Министерствата на отбраната на Р България и Кралство Холандия бе изпълнен съвместен българо-холандски проект RAPIDS в областта на използването на аеро-космическа информация от дистанционни изследвания

за нуждите на отбраната, гражданска защита, екология, като основен изпълнител от българска страна бе ИКИ. По време на заключителния семинар бе подписан протокол за намерения и сътрудничество между БАН и Холандската организация за приложни изследвания –TNO, в областта на изследванията и технологиите за отбраната.

Отчитайки като положително всичко изложено до тук трябва да се отбележат и някои слабости и проблеми, които възникнаха в процеса на работа. Един от тях бе липсата на регулярна информация и връзка. Тъй като главните изпълнители от двете институции бяха ангажирани и с други основни дейности, то взаимоотношенията не бяха постоянни. Това и липсата на опит в не малко от научните колективи на звената от БАН да работят в съответствие със специфичните изисквания на БА бе сериозна пречка за разширяването и задълбочаването на сътрудничеството с МО. Като допълнително усложнение може да се отчете и факта, че МО и БА бяха и са в процес на реорганизация и привеждане на организационните структури и изисквания към материално-техническото осигуряване с критериите на НАТО, което се отразява в липсата на ясно дефинирани изходни изисквания и показатели от страна на потребителя към изпълнителите на научните изследвания. И след като почти всички ведомствени научни звена в областта на националната сигурност и отбраната вече не съществуваха, БАН като национална научна институция, в която е концентриран основния научен потенциал на България, бе длъжна да се опита да поеме съществена част от научното обслужване в тези области. Ето защо, с решение на ОС на БАН, считано от 1 април 2001 със статут на временно звено към УС, бе създаден Център за изследвания по националната сигурност и отбрана (ЦИНСО) със следните цели и задачи:

Основната цел е да се осигури необходимата информация, координация и подпомагане на колективите и отделните учени от БАН, които участвуват в изследванията в областта на националната сигурност и отбраната, за да могат те да навлязат задълбочено в приложните проблеми и задачи, които стоят пред Българската Армия (БА), Министерството на отбраната (МО), Министерството на вътрешните работи (МВР) и други институции, свързани с националната сигурност и отбрана.

Основни задачи:

- Своевременно и точно да се осигурява необходимата, точна и ясна информация от страна на потребителите от различните родове войски и административни звена на МО към научните колективи на звената в БАН и обратно от звената на БАН към БА и МО.
- Да подпомага създаването на програмни колективи и да се координира тяхната работа по значителни и важни проекти, свързани с модернизацията на БА.
- Да се осигури информация за Научния комитет и Агенцията за изследвания и технологии на НАТО (организация, функции, основни

направление на изследвания) и да се започне работа по адаптиране на подходящата тематика в съответните заинтересовани звена от БАН

- Да установява и координира сътрудничество с международни организации работещи в областта на изследванията и технологиите за нац. сигурност и отбрана.
- Да изготви и поддържа национална база данни за компетентността на научни звена, колективи, учени в съответните научни области, приоритетни за нац. сигурност и отбраната.
- Да обобщава и анализира в бюлетин българските и международни изследвания, чийто резултати могат да се използват в интерес на сигурността и отбраната.
- Да организира и провежда национални и международни научни форуми по проблемите на научните изследвания и технологии в интерес на отбраната

В края на 2001г. в рамките на своите задачи и компетенции Центърът подготви, съвместно с дирекция “Политика по въоръженията” на МО нов, вече по-конкретен и функционален Рамков договор за сътрудничество между Министерството на отбраната и БАН. Договорът, със срок на действие 4+1 години, бе подписан от Министъра на отбраната г-н Николай Свиначков и Председателя на БАН академик Иван Юхновски на 28 декември 2001 г. Координираща структура на взаимоотношенията от страна на БАН по този Рамков договор е Центърът. Методическото управление на Центърът се осъществява от УС на БАН, чрез неговия Съвет за национална сигурност и безопасност (СНСБ), съгласувано с Междуведомствения експертно-координационен съвет (МЕКС) – структура, определена от договора МО-БАН. От 24 юни 2002г. Центърът има статут на постоянно самостоятелно академично специализирано звено и е юридическо лице. Отчитайки предстоящите задачи в областта на модернизацията и превъоръжаването на БА ЦИНСО подготви сключването на Рамков договор между БАН и Консорциума от военни заводи ТЕРЕМ, със срок на действие също 4+1 год. Координираща структура от страна на БАН по този Рамков договор отново е ЦИНСО.

По силата на договора с МО Центърът подготвя ежегодна план-програма за работа на БАН в интерес на сигурността и отбраната на страната. Тази програма следва да включва: конкретни научно-изследователски задачи, необходими за отбраната; някои перспективни изследвания; технологични демонстрации в подкрепа на модернизацията и осигуряване на съвместимост със силите на НАТО; научни изследвания по международното сътрудничество на МО. За 2002 г. ЦИНСО, съгласувано с институти и лаборатории на БАН, разработи годишната план-програма за научни изследвания, която в крайна сметка след няколко съгласувания с потребителите от БА и звената на МО обхваща 27 конкретни теми в областта на модернизацията на военно-въздушните сили, на военно-морските сили, на

логистиката и екологията. Особено внимание бе обърнато на теми в сферата на съвременните C4ISR (Command, Control, Communications, Computers, Intelligence, Surveillance, Reconnaissance – командване, управление, комуникации, компютри, разузнаване, наблюдение, проучване) системи. В края на 2002 г. темите бяха приети от Експертен съвет на МО. В момента тези проекти детайлно се обсъждат от заявителите и се уточнява кои от тях ще продължат и ще влязат в план-програмата през 2003 г.

За да бъде ефективен и полезен на МО и БА с актуалните възможности на звената от БАН, ЦИНСО създаде и поддържа база данни за потенциала на БАН за научни изследвания и разработки в интерес на сигурността и отбраната. Базата обхваща компетенциите на над 40 института на БАН и е структурирана по приоритетни за МО (НАТО) направления за научни изследвания.

Бих желал да спомена и един успешен проект *“Планиране, научно осигуряване, технологичен и икономически потенциал за модернизация на Българската армия. Национално и международно сътрудничество”*, ръководен от ЦИНСО и изпълнен в периода ноември 2001 – март 2002 г. и свързан с разработването на 6 от 11 раздела на Плана за модернизация на Българската армия. В проекта участваха учени от 12 института и лаборатории на БАН, Техническият университет и Университета за национално и световно стопанство. Бяха разработени и представени три версии на този План.

През м.юни 2002 г. МО заедно с ЦИНСО организираха научна конференция, съпътстваща изложението *“ХЕМУС-2002”* и посветена на научните изследвания за модернизацията на отбраната и въоръжените сили. Намерението е тази научна конференция да стане традиционна за изложението.

В рамките на Меморандума за сътрудничество между Министерствата на отбраната на България и Холандия са подписани за изпълнение два договора за научни изследвания съвместно от колективи на TNO-Холандия и БАН, както следва: 1) Нови биологични маркери и антидотно лечение на интоксикации с нервнопаралитични агенти (GV-съединения) – изпълнява се от Института по физиология; 2) Управление на интелигентно автономно транспортно средство (WEAVE) - изпълнява се от ЦЛПОИ. Центърът координира дейността по договорите с МО и холандските партньори. Предстои включването на тези проекти в план-програмата за 2003 г.

Следвайки своите приоритети и задачи през октомври 2002 г. ЦИНСО подписа Рамков договор с Военна академия *“Г. С. Раковски”*. Страните по договора обединяват усилията си за осъществяване на съвместна дейност и сътрудничество за повишаване качеството на обучението, специализираната подготовка и научно-изследователска и опитно-конструкторска дейност, свързани с националната сигурност, отбраната и въоръжените сили.

Освен връзките с държавните институции ЦИНСО поддържа тесни контакти и с редица неправителствени организации и сдружения. Съвместно с Атлантическия клуб в България и сдружение *“Джордж С. Маршал”*

Центърът организира дискусия на тема *“С4 системите и поканата за членство в НАТО през 2002 г. – Ключови проекти и ключови технологии: Роля на администрацията, бизнеса и академичния сектор”*. Центърът координира участието на БАН в Кръгла маса на тема *“Отбранителния и академичния сектор в модернизацията на системата за национална сигурност”*, организирана от Атлантическия клуб. Центърът участва в дискусия на тема *“Интеграция на ВПК за стандартите на НАТО”*, организирана от Националния комитет за въвеждане на отбранителната промишленост; в дискусията по проект на *“Бяла книга за отбраната”*, организирана от Министерството на отбраната съвместно с фондация *“Отворено общество”*. Сътрудници на ЦИНСО са имали редица публични изяви както в печатните, така и в електронните медии. В заключение мога да кажа, че сътрудниците на Центъра се стремят поне в сферата на националната сигурност и отбрана, отговорните фактори и институции да разберат и да се убедят в правотата на мисълта на Френсис Бейкън *“Невежите презират науката, простите и необразовани хора се възхищават от нея, а мъдрите я използват за свои цели”*.